

U p ú t a v k a

na cyklistické výjazdy „Za hradmi a zámkami Novohradskej stolice“

Hrad Modrý Kameň

Hrad bol postavený okolo roku 1134. Prvým majiteľom hradu bol zvolenský župan Ditrich z rodu slávneho rytiera Donča. Preslávil sa hospodárskou a stavebnou činnosťou na Slovensku. Za vlády kráľa Belu IV. sa hrad Modrý Kameň začal meniť na významnú protitatarsku pevnosť pre svoju strategickú polohu v systéme obranných hradov.

V polovici 16. storočia bol pánom hradu hontiansky a zvolenský župan Ján Balaša. Hrad často navštevoval jeho syn bojovník a renesančný básnik Valentín Balaša (1554 - 1594), o ktorom niektoré pramene uvádzajú, že v Modrom Kameni bol zapísaný do matriky. Po útoku od 17. júla do 19. júla 1575 sa Turci zmocnili hradu. V Modrom Kameni zotrvali do decembra 1593, kedy podľahli silnému útoku Mikuláša Pálfiho a Krištofa Tiefenbacha. Pred ústupom stihli hrad podpáliť a vyhodiť do vzduchu. Počas pobytu na hrade Modrý Kameň plienili okolie - zničili mestečko Horné Strháre. V osade Dolina postavili mlyn, na okolí vysadili jedlé gaštany. Prestavali hrad a premenovali ho na Ikipalanku - dvojité pevnosť. Po odchode Turkov Žigmund Balaša dal hrad Modrý Kameň opraviť do pôvodného stavu. V novej tureckej vojne sa vlastníkom hradu na krátke obdobie stal Imrich Thököly. Členovia posádky zapríčinili požiar, ktorý hrad znovu zničil. V roku 1730 dal Gabriel Balaša na dolnej časti hradu postaviť kaštieľ v barokovom slohu. Horný gotický hrad zostal v ruinách. Túto časť rodina využívala po úpravách chodníkov a schodov na oddych a prechádzky. V roku 1759 bola dostavaná a 24.8.1759 biskupom Antonom Révayiom posvätená zámocká kaplnka, ktorá je zasvätená sv. Anne. Pavol Bašala patrila k významným členom tejto rodiny. Novohrade a Honte dal vystavať na vlastné náklady 16 kostolov. Poslednou majiteľkou hradu bola grófka Almášiová, ktorá v roku 1923 celý areál predala štátu. Teraz na hrade sídli Múzeum bábkarských kultúr a hračiek, jediné svojho druhu na Slovensku. Okrem špecializovanej časti spracováva dejiny kráľovskej oblasti. Hrad Modrý kameň nie je verejnosti prístupný. Jednotlivé objekty hradu: palác hradný (1271-1277, gotika), múr hradbový (1271-77, gotika), múr parkánový (1609-1612, renesancia), záhrada (18.st., barok), schodisko (1.pol.18.st., barok), parkán (1609-1612, renesancia), bastión (1609-1612, renesancia), kaštieľ (1.pol.15.st., barok), kaplnka hradná (1.pol.18.st., barok neskorý), budova hospodárska (1.pol.18.st., barok), nádvorie (1.pol.15.st., barok), most hradný (1.pol.15.st., renesancia), priekopa hradná, záhrada

Hrad Halič

Monumentálny renesančno-barokový kaštieľ, prestavaný z pôvodného hradu, na vyvýšenine nad obcou, reprezentačné šľachtické sídlo, dominanta širokého okolia.

Pôvodne tu stál stredoveký hrad. Patril Lossonczyovcom (z rodu Tomaj). Spomína sa 1450-1451 ako tvrdza Jana Jiskru. Za Hunyadyovcov v tretej štvrtine 15. storočia ho zbúrali. Neskorší majitelia ho začiatkom 16. storočia obnovili, no túto nepovolenú stavbu znova deštruovali. Až Forgáčovci, ktorým patril od 1554 nepretržite do 1848, hrad prebudovali na mohutnú renesančnú pevnosť. V roku 1612 vznikol kaštieľ na pôdoryse nepravidelného pretiahnutého šesťuholníka s arkádovým nádvorím. Do jeho pôdorysu vkomponovali aj gotický hrad, ktorý mal na nároží hranolovú vežu. K hradu viedol padací most cez vonkajšiu priekopu. Kaštieľ dobyli 1682 thökölyovské, 1703 rákócziovské, 1709 cisárske vojská. Keďže kaštieľ patril prohabsbursky orientovanej šľachte, na rozdiel od väčšiny našich opevnených feudálnych sídel, unikol násilnej demolácii cisárskymi vojskami. Nákladná baroková prístavba sa realizovala v roku 1762 podľa projektu A Meyerhoffera. Reprezentačné šľachtické sídlo vybudovali so všetkými znakmi rozvinutej barokovej dispozície. Do predného krídla umiestnili klenutú stĺpovú vstupnú halu, honosné dvojkrídlové schodište, slávnostnú sálu s iluzívnou nástennou maľbou a kaplnku. Dobovo upravili aj rad obytných salónov - maľované trémové stropy prekryli fabiónovými s bohatou štukovou ornamentikou. Okolo kaštieľa vysadili francúzsky park. Jeho kompozičné centrá zvýraznili alegorickými sochami. V roku 1820 a 1870-1880 vysadili na svahoch hradného vrchu cudzokrajné dreviny. Koncom 19. stor. prispôbili výsadbu romantickej vyhladky na terase pred kaštieľom; terasu uzavreli pergolou a park rozšírili smerom k rybníku, verne adaptujúc prírodu. Menšie úpravy realizovali 1897 aj v interiéroch a na fasádach. Kaštieľ za druhej svetovej vojny poškodili. Obnovili ho 1955 - 1963 podľa projektu arch. A. Darička. Štvorkrídlová budova s pretiahnutým šesťuholníkovým pôdorysom a arkádovým nádvorím. Na nárožiach má výrazné renesančné delové bašty, na priečelí nárožné veže a mohutný prevýšený rizalit, v ktorom je vstupná hala a slávnostná sála. Vystupujúce časti architektúry zdôrazňujú atikové štíty a manzardové strechy; ich fasády členia lizénové rámy a na poschodí prevýšené okná. V strede nad vstupným portálom je kamenný balkón. V okolí sa zachovali časti pôvodného kompozície parku, výsadby a plastiky z 18. a 19. storočia. Slávnostné priestory vo vstupnom krídle patria medzi najkrajšie ukážky barokovej rozvinutej architektúry. Schodište má bohato riešený kamenný ornamentálny parapet s rokajovým prelamaním a pletencovým pásom. Iluzívna maľba v slávnostnej sále znázorňuje Triumf Aurory a alegóriu štyroch ročných období. Steny zdobí iluzívna výmaľba v podobe architektúry s postavami a fontánami. Zachovali sa pôvodné, bohato vyrezávané dvere a kované mreže. Z obdobia renesancie sú maľované vyrezávané stropy a figurálna nástenná maľba vojvodcov a kráľov s darovacími nápismi. Renesančná oltárna menza na schodišti je z prvej tretiny 17. storočia a slúžila neskôr ako nádrž na vodu.

Divínsky hrad

Hrad vznikol 1275-1320, písomne je doložený 1329 spolu s osadou na jeho úpäť. Bol centrom panstva Divín, ktoré patrilo postupne Lossonczyovcom, Balassovcom, nakoniec zichyovskému seniorátu. Tomajovci a Lossonczyovci ho od polovice 14. storočia postupne prebudovávali a rozširovali. Od 1472 stále menil majiteľov.

Keď Turci v roku 1554 dobyli Fiľakovo a utvorili si tam sídlo správnej oblasti, nadobudol Divínsky hrad v systéme obrany stredoslovenských miest dôležité miesto. Na základe rozhodnutia uhorského snemu z 1559 objekt opravili a prebudovali na protitureckú pevnosť. Tieto opatrenia však nezabránili, aby sa nedostal do rúk Turkov, ktorí sa ho zmocnili 1575 a obývali až do 1593. Z Divína utvorili Turci správnu oblasť, ku ktorej patrilo 15 osád, tieto museli odvádzať Turkom poplatky. V rámci nových vojenských akcií proti Turkom cisárske vojská 1593 dobyli Divínsky hrad späť. Začiatkom 17.storočia hrad znovu opevnili.

V druhej polovici 17.storočia sa stal hrad známy výčinmi jeho majiteľa Imricha Balassu, ktorý niekoľko desaťročí prepádaval a znepokojoval okolie, preto po jeho smrti 1683 cisárske vojsko hrad dobylo a zničilo; odvtedy je v ruinách. Hrad mal obranný charakter s hrubým obranným múrom, ktorý uzatváral hospodárske a obytné budovy. Nemal bašty ani veže. Pri zoslinení protitureckého opevnenia pristavili delostrelecký bastión pred bránu horného hradu, ktorý ju mal chrániť. Južnú stranu hradu pred útokom zo sedlovej strany zabezpečili stavbou predhradia, ktoré tvoril hradobný múr s dvoma baštami na nárožiach.

Hrad Šomoška

Šiatorská Bukovinka (44 km V)

Hrad Šomoška, vybudovaný z netradičných šesťbokých čadičových stĺpov je unikátom medzi slovenskými hradmi a jeho malebnosť ho zaraduje medzi naše najkrajšie hrady. Jeho poloha je dosť odľahlá - leží priamo na slovensko-maďarskej hranici, ktorá oddeľuje hrad od jeho južného podhradia. Z hradu je veľmi pekný výhľad do širokého okolia (hrad Šalgo na maďarskej strane, na východe lávový prúd z blízkej sopky Medves, na severe za dobrej viditeľnosti vidieť obrysy Fiľakovského hradu a Fiľakova). Po rozsiahlej rekonštrukcii, vybudovaní prístupovej cesty zo slovenskej strany a obnove náučného chodníka v Národnej prírodnej rezervácii (október 2000) patrí Šomoška k hradom, ktorý je turistickou lahôdkou.

Ako väčšinu Novohradských hradov, aj Šomošku postavil rod Kačičovcov, konkrétne jeho Illéšovská vetva. Zachovala sa legenda, podľa ktorej v rokoch tatárskeho pustošenia kráľ Belo IV. po nešťastnej porážke pri Muhi puste utekal so svojou družinou, až sa dostal k lesným húštinám v okolí Karanča. Unavená skupinka našla útočisko na mohutnej čadičovej skale. Kráľ tu strávil noc a ráno sa zaprisahal, že na vrchu postaví hrad, ktorý v budúcnosti ochráni okolie pred nepriateľom.

Po ústupe tatárov sa naozaj pristúpilo k hromadnému budovaniu kamenných hradov. Vtedy vznikla pravdepodobne aj Šomoška. Počas ťahaníc o trón na začiatku 14. storočia sa majitelia hradu pridajú na stranu Mateja Čáka. Zo svojich hradov pustošia majetky kráľovych prívržencov. Trest na seba nenechá dlho čakať a Kráľ Karol-Róbert hrady odníme neverným a daruje ich svojim prívržencom medziiným aj Šomošku v roku 1323 Tomášovi Szécsényimu, ktorý sa bil po jeho boku v bitke pri Rozhanovciach roku 1312. Tomáš Szécsényi sa stal jedným z najvplyvnejších mužov Novohradu a hrad Šomoška rušným centrom spoločenského života. Boli to jeho zlaté časy. Hírenie nebralo konca kraja a keď sa hrad nakoniec dostal do rúk Ladislava Szécsényiho, ten ho musel dať v roku 1455 do zálohu Albertovi Lošoncimu, manželovi svojej dcéry Hedvigy a krajinskému hospodárovi Michalovi Országhovi, ktorého syn Ján bol zase zasnúbený s jeho druhou dcérou Annou. V roku 1461

rod Szécsényiövcov vymrel po meči. Obaja záložní páni dostali na hrad kráľovskú donáciu, neskôr celá Šomoška ostala Lošonciovcom. Keď husiti obsadili neďaleký hrad Šalgó, susediace hrady takmer 20 rokov medzi sebou bojovali. Až do chvíle, kým vojsko kráľa Mateja Šalgó neobsadia a husitov vyduria. V tých časoch hrad na úzkej plošine bazaltového vrchu tvorila stavba, ktorá hradbou uzatvárala malé trojuholníkové nádvorie. K hradbe priliehal palác a hospodárske budovy. Úzky gotický hrad však prestane vyhovovať v období, keď sa rozšíria palné zbrane. Majitelia ho teda dajú prestavať. V 15. storočí postupne k vrcholom trojuholníkového hradu pristavajú mohutnú valcovú delovú baštu, južnú podkovovitú baštu a severnú okrúhlu vstupnú baštu.

To sa už ale stupňuje turecká hrozba. Po páde Budína v roku 1541 sa novohradské hrady dostávajú do prvej línie. Turecké oddiely lúpia po okolí a postupne prenikajú čoraz ďalej. V roku 1552 padne do ich rúk Drégely, Darmoty, Szécsény, Hollóko a Buják. Štefan Lošonci, pán Šomošky, sa udatne zúčastňuje protitureckých bojov. Pri obrane Temešváru je však zajatý a neskôr 27.2. 1552 popravený. Akoby tušil svoj neblahý koniec, aby zabezpečil svoje dve dcéry, Fruzinu a Annu, listom požiada kráľa Ferdinanda I. aby pre prípad jeho smrti v službách vlasti priznal dievčatám synovské práva. V roku 1554 dobijú pomocou zrady najdôležitejší hrad novohradu - Fiľakovo. Sečianský beg Kara Hamza hneď nato prítiahne pod Šalgov a použijúc šikovnú lešť obsadí hrad bez jediného výstrelu. Beg takisto vyzve aj obrancov Šomošky aby, sa vzdali. Tí však odolajú. Nasledujúcich 22 rokov znamená pre obyvateľov Šomošky neustálu bojovú pohotovosť. Neveľký hrad zaseknutý medzi blízke Fiľakovo a susedný Šalgov je utopený v nepriateľskom mori. Život na Šomoške plynie v každodenných starostiach. Turci zo Šalga raz za čas zaútočia na hrad, ten však odoláva, ba čo viac, posádka, ktorú tvorí snáď 50 pešiakov, 40 husárov a 10 delostrelcov, úspešne narúša spojenie s fiľakovským hradom. Hrad v tomto čase navštívi aj mladý básnik Valentín Balassa. Zdá sa, že dvoril Anne Lošonciovej. Častokrát meral cestu z Modrého Kameňa, ba tu získajúc inšpiráciu napíše aj báseň. Pani Anna sa však vydá za vojvodu Krištofa Ungnada. V roku 1576 prejde Aliho, fiľakovského bega, trpezlivosť. Viťúzi zo Šomošky ho hnevajú už dlhú dobu. So silným vojskom prítiahne pod Šomošku a začne ostreľovať prekvapených obrancov. Mladý neskúsený kapitán Mikuláš Modolóczy hrad po krátkom boji vzdá. O boji presné údaje nemáme, len z tureckých záznamov sečianskeho sandžaku vyplýva, že došlo k boju muža proti mužovi. Dozvedáme sa teda, že na útoku sa podieľali aj sečianskí Turci.

Zachovala sa nasledovná legenda: Údajne výstrel z pušky zabil Hasana, pobočníka bega Aliho a vyslanca tureckého sultána. Netrpezlivý strelec mieril na bega. Netrafil však. Pobočníkova krv údajne zašpinila begovi rúcho. Odveta potom nenechala na seba dlho čakať. Kľúčovú strieľňu, z ktorej sa strieľalo si ešte aj dnes možno prezrieť v severnej obrannej chodbe. Oslobodenie prišlo až v roku 1593. Pri oslobodzovaní Fiľakova sa dve menšie z vojska vyčlenené oddiely podujmú obsadiť Šalgov a Šomošku. Oddiel pod vedením Valentína Prepoštváryho oslobodí Šomošku. Turci vydajú hrad bez odporu. Krištof Ungnand sa oslobodenia nedožije. Jeho miesto po boku Anny Lošonciovej zaujme Žigmund Forgáč. Valentín Balassa, ktorý je v osloboditeľskom oddieli zase príde neskoro. Po smrti Anny hrad prejde na Forgáčovcov. Šomošku na nariadenie krajinského snemu obnovia a opevnia. Zväčšia sa obytné priestory a vybuduje sa predsunutý bastión s polygonálnou delostreleckou plošinou. Problémom však naďalej ostáva nedostatok pitnej vody. Počas stavovských povstaní Novohradská župa podporuje povstalcov. Brány hradu sú otvorené Bocskaiövcom. v rokoch 1619 - 1626 je pánom hradu Bethlen. Podobne aj za povstania Thokolioho sa Šomoška, ako predsunutá pevnosť fiľakovského hradu dostáva do rúk povstalcov. Po vypuknutí stavovského povstania Františka II. Rákociho v roku 1703 sa posádka pridá k vzbúrencom. Šimon Forgáč poverený organizovaním boja proti kurucom nasleduje príklad posádky. Po potlačení povstania tak príde v roku 1709 o hrad aj majetky. Hrady majú byť na príkaz cisára zbúrané. Šomoška len len unikne tomuto osudu. Vďačiť za to môže kancelárovi Pavlovi

Rádayovi, ktorý ju v zálohu vlastnil. Väčšinu hradu sa podarilo zachrániť pred demoláciou. Stavba však postupne schádzala. Posledná veža zhorela v roku 1826 po zásahu bleskom. Majiteľ dá ešte zachovalé priestory rozboriť, aby neposkytovali útulok nežiadúcim živlom. Hrad zachránila až rozsiahla konzervácia a čiastočná rekonštrukcia začatá v roku 1972.

K hradu sa zo slovenskej strany dostaneme z obce Šiatorská Bukovinka. Na konci dediny smerom od Fil'akova odbočíme dol'ava (smerové tabule sú dobre viditeľné) a pomedzi domy sa dostaneme k začiatku novovybudovanej úzkej asfaltovej cesty, ktorú mimo sezónu uzatvára rampa. Cca 4-kilometrová cesta nás dovedie na pekne vybudované parkovisko, odkiaľ začína vstup do Národnej prírodnej rezervácie. Už z parkoviska je nádherný pohľad na kontúry hradu, črtajúce sa na jednom z vrchov Cerovej vrchoviny, najmladšieho vulkanického pohoria na Slovensku. Odtiaľto pokračujeme k hradu náučným chodníkom po zelenej turistickej značke. Pešia túra trvá asi 45 minút a po ceste si môžeme oddýchnuť na lavičkách pri upravených jazierkach. V minulom storočí sa na Šomoške ťažil bazalt, a tam, kde v hornej časti teraz vedie náučný chodník, viedla voľakedy malá železnica. V súčasnosti je Šomoška vyhlásená, za Národnú prírodnú rezerváciu.

Fiľakovský hrad

Stojí na nevysokej skale nad mestečkom rovnakého mena v severovýchodnej časti Novohradu na východ od Lučenca. Ako prvý majiteľ hradu sa spomína Fulkus, syn Šimona, od ktorého možno dostal hrad aj svoje meno.

Jeho vznik sa kladie do bezprostrednej doby po tatárskom vpáde a prvý raz sa spomína už v roku 1246. Postupne bol v rukách uhorských kráľov, Matúša Čáka, bratříkov, rodín Perényiovcov, Raškayovcov, Bebekovcov a iných. Po roku 1435 ho prestavali a v polovici 16. storočia rozšírili a opevnili. Na opevnení hradu mal zásluhu jeho vtedajší majiteľ František Bebek, ktorý okrem úprav na tzv. hornom hrade dal roku 1551 postaviť dolný hrad. Jeho obranu mala zabezpečovať mohutná delová veža, ktorá sa zachovala dodnes. Hoci hrad opevňovali na obranu proti Turkom, tento sa už o tri roky neskôr (1554) dostal do ich rúk. Aj keď Turci použili pri dobytí hradu skôr lesť než otvorený boj, zaujatie Fil'akova znamenalo rovnako vážny prelom do protitureckej obrany. Vo vlastníctve Turkov zostal potom hrad skoro 40 rokov a stal sa centrom tzv. fiľakovského sandžaku (tureckého správneho okresu), ktorý pod tureckú zvrchovanosť zahŕňal veľkú časť juhoslovenského územia. Hrad sa podarilo vy dobyť od Turkov až roku 1593. Skoro po oslobodení sa ho však zmocnili povstalci Štefana Bočkayho (v roku 1605) a aj ďalšie vojenské nepokoje a požiare si vyžiadali jeho časté opravy (1609, 1613 a 1618). Fil'akovský hrad však aj v 17. storočí zohrával významnú úlohu v bojoch proti Turkom a jeho kapitánom bol v tridsiatych rokoch napr. aj neskorší uhorský palatín František Wesselényi, neskôr Štefan Koháry a iní. Roku 1682 dobyli hrad povstalecké vojská Imricha Thökölyho. Vtedy v ňom zhorel aj župný archív Novohradskej stolice a samotný hrad sa postupne zmenil na zrúcaninu. Ako prvý majiteľ hradu sa spomína Fulkus, syn Šimona, od ktorého možno dostal hrad aj svoje meno.

Pred samotným vstupom do hradu nájdete poslednú okrúhlu zachovalú baštu mimo hradu patriacu k niekdajšiemu mestskému opevneniu. Pri vstupe sa na ľavej strane dvíha mohutná pentagonálna bašta, tzv. Bebekova. Na štyroch poschodiach tu stáli delá chrániace prístupovú cestu. František Bebek už pred rokom 1551 hrad vybavil moderným opevnením, podľa návrhu talianskeho staviteľa A. de Vedanu. Zosilnili ho dolným hradom, na nároží,

ktorého nad prvou bránou postavili mohutnú delovú baštu. Bebekova bašta je s viacerými poschodiami strielní. Vedľa Bebekovej bašty bola hradná kaplnka (pri výskume tu bola nájdená aj vytesaná hlavica románskeho stĺpu, kaplnku spomína aj kanonická vizitácia Juraja Slegra vo Fiľakove r. 1674). Bebeková i Čierna bašta ovládali priestor pod vysokým ohradným múrom. Bebeková bašta slúžila v 19. storočí ako obilnica, bola opatrená pamätnou tabuľou v roku 1939. Bebeková bašta je dodnes v hrubej hmote zachovaná a zastrešená.

Pod baštou si všimnite vstupnú bránu dolného hradu. Dnes je nepriechodná. Okrem nej sa z dolného hradu zachovala iba časť nádvorí. Tri polygonálne bašty a druhá brána s prístupovým koridorom boli pohltené mestom. Hĺbka priekopy dolného hradu (dnes zasypanej) sa zistila pri zemných prácach okolo lekárne. Bola asi 10 metrov. Opevnenie dolného hradu zhruba opisovalo uroveň dnešnej cesty. Na pravej strane druhej brány (stredného hradu) stojí okrúhla delová bašta. Jej delo bolo namierené na vstupujúcich do hradu. Prejdúc bránou sa dostávame do tzv. zwingera (donucovateľa), koridora medzi dvomi hradbami, kde nepriateľ bol pod paľbou z dvoch strán, pričom mal obmedzenú možnosť pohybu. Za pravou hradbou sa nachádzal dolný hrad. Na ľavej strane stojí mohutný 6 metrov hrubý a 11 metrov vysoký múr s tromi delostreleckými pozíciami. Jeho výška bola pôvodne rovnaká s bebekovou baštou a v hornej časti bolo ešte 6 výklenkov pre hákovnice. Môžete tu ešte nájsť vchod do kazamat a kanalizačný systém hradu.

Bašta, chránila vstup na nádvorie stredného hradu. Na jej výstavbu bol použitý aj kameň z bývalého rímskokatolíckeho kostola. V jej stene nachádzame zabudované staré gotické opracované kamene a časti okenných parkánov kostola. Baštu dal postaviť František Bebek podľa plánov talianskeho staviteľa A. de Vedanu pred rokom 1551, v čase stupňujúceho sa tureckého nebezpečenstva. Bebek sa o hrad postaral vskutku kráľovsky, vybudoval z neho nedobytnú pevnosť. Napriek tomu ho už v roku 1554 dobyli Turci, použijúc veľmi osvedčený prostriedok-lešť.

Na nádvorí stredného hradu nachádzame cisternu a hlbokú štvorcovú hradnú studňu vysekanú v skale. Cisterna na strednom hrade bola hlboká 8 m, ústie malo priemer 330 cm, do hĺbky 4 m, priemer 550 cm. Dno je vymurované kamennými kvádrmi. Vlastnú vodnú nádrž tvoril vnútorný valec, postavený z kamenných kvádrov spojených modrosivou hlinou. Valec mal priemer 4 m. Severozápadne od cisterny sa nachádza hlboká šachta až studňa, z ktorej vedie kanál juhozápadným smerom. O studni je záznam z roku 1605, že voda v nej je hlboká 37 siah (teda studňa je hlboká 67 až 70 m). Kronikár Istvánffy (1538 až 1615) a Martin Ziegler (r. 1646) spomínajú vodnú nádrž a hlbokú studňu, ktorá cez rúry zachytáva dažďovú vodu. Matej Bel (1742), píše o fiľakovskej hradnej studni, ktorú spomína Istvánffy. Studňa sa nachádza v strede nádvorí, ktorú dal hradný veliteľ vyhlbiť výbuchom pušného prachu do tvrdej skaly. Studňa bola vyčistená pri spevňovacích prácach na Fiľakovskom hrade v 70. rokoch nášho storočia. Našli sa tu rôzne nálezy. Otvor vedľa studne je vchod do väzenia. Ďalej prídeme k bebekovej bašte. Vpravo v obvodovom murive možno vidieť napolo zarytú mohutnú kamennú delovú guľu z obliehania v roku 1682 (To že je z obliehania nie je úplne jednoznačné, guľa sa mohla do múru dostať aj zamurovaním pri častých opravách hradu, či už úmyselne, alebo náhodou. V minulosti údajne bolo zvykom, ak niekto zahynul pri oprave hradu, zamurovať zaňho do múru delovú guľu...)

Ak vylezieme až na horný hrad, nájdeme tu zbytky paláca, stážnu vežu a mohutnú polkruhovou delovú baštu (hodinovú), v ktorej bol zriadený archív stolíc novohrad, heves, hont a pešť...a ktorý vyhorel počas obliehania r. 1682. Nachádza sa tu aj šachta obilnice a na severnej strane strielne vysekané v skale. Na najvyššom mieste hradu (260mm) sú nápisy z príležitosti návštevy arcikniežaťa Jozefa v 2. pol. 19. storočia, nižšie sú do skaly vytesané mená Ferenc Koháry a Antónia Waldstein-Wartenberg a iné. Výhľad z hradu je pekný, celé mesto máte ako na dlani, na juhu sa črtá silueta Šomošky s charakteristickou vežou a zaujímavá krajina Cerovej vrchoviny. Pod hradným kopcom je umelo vyhlbený tunel

používaný počas 2. svetovej vojny ako protiletický kryt. Pravdepodobne aj vtedy vznikol. Hrad bol verejnosti sprístupnený v roku 1993. V septembri roku 1999 správa CHKO Cerová vrchovina v spolupráci s mestom Filakovo otvorila na hrade náučný chodník s dĺžkou 305 metrov a prevýšením 40 metrov. Chodník má 5 zastávok a okrem histórie hradu približuje aj geologickú minulosť hradného vrchu, ktorý je zvyškom okrajového tufového valu sopečného krátera typu maar. Hradná cisterna a studňa Cisterna na strednom hrade bola hlboká 8 m, ústie malo priemer 330 cm, do hĺbky 4 m, priemer 550 cm. Dno je vymurované kamennými kvádrami. Vlastnú nádrž /vodnú/ tvoril vnútorný valec, postavený z kamenných kvádrov spojených modrosivou hlinou. Valec mal priemer 4 m. Severozápadne od cisterny sa nachádza hlboká šachta až studňa, z ktorej vedie kanál juhozápadným smerom. O studni je záznam z roku 1605, že voda v nej je hlboká 37 siah (teda studňa je hlboká 67 až 70 m). Kronikár Istvánffy (1538 až 1615) a Martin Ziegler (r. 1646) spomínajú vodnú nádrž a hlbokú studňu, ktorá cez rúry zachytáva dažďovú vodu. Matej Bel (1742), píše o filakovskej hradnej studni, ktorú spomína Istvánffy. Studňa sa nachádza v strede nádvorja, ktorú dal hradný veliteľ vyhlbiť výbuchom pušného prachu do tvrdej skaly. Vedľa studne je väzenie. Studňa bola vyčistená pri spevňovacích prácach na Filakovskom hrade v 70. rokoch nášho storočia. Našli sa tu rôzne nálezy. Bebekova bašta Hlavný vchod do hradu bol na severozápadnej strane cez dve brány, chránené päťbokou (tzv. Bebekovou baštou) a okrúhlu baštou, František Bebek už pred rokom 1551 hrad vybavil moderným opevnením, podľa návrhu talianskeho staviteľa A. de Vedanu. Zosilnili ho dolným hradom, na nároží, ktorého nad prvou bránou postavili mohutnú delovú baštu. Bebekova bašta je s viacerými poschodiami strielní. Vedľa Bebekovej bašty bola hradná kaplnka (pri výskume tu bola nájdená aj vytesaná hlavica románskeho stĺpu, kaplnku spomína aj kanonická vizitácia Juraja Slegra vo Filakove r. 1674). Bebeková i Čierna bašta ovládali priestor pod vysokým ohradným múrom. Bebeková bašta slúžila v 19. storočí ako obilnica, bola opatrená pamätnou tabuľou v roku 1939. Bebeková bašta je dodnes v hrubej hmote zachovaná a zastrešená. Perényiho bašta Nazývaná aj čierna bašta, chránila vstup na nádvorie stredného hradu. Viete že na jej výstavbu bol použitý aj kameň z bývalého rímskokatolíckeho kostola? V jej stene nachádzame zabudované staré gotické opracované kamene a časti okenných parkánov kostola. Baštu dal postaviť František Bebek podľa plánov talianskeho staviteľa A. de Vedanu pred rokom 1551, v čase stupňujúceho sa tureckého nebezpečenstva. Bebek sa o hrad postaral vskutku kráľovsky, vybudoval z neho nedobytnú pevnosť. Napriek tomu ho už v roku 1554 dobyli Turci, použijúc veľmi osvedčený prostriedok-lesť. Hrad je otvorený denne od 15. apríla do 15. októbra (okrem pondelka): od 9:00 do 18:00

Stará hora, hrad (zaniknutý)

Obec: Horné Strháre, Okres: Veľký Krtíš, Kraj: Banskobystrický, Stolica: novohradská

Ďalšie názvy

1324 castrum Strahora, 1327 castrum Ztrahura

Stručný popis

Zrúcaniny hradu z druhej polovice 13. storočia.

Ozdín, hrad (ruina)

Obec: Ozdín, Okres: Poltár, Kraj: Banskobystrický, Stolica: novohradská

Ďalšie názvy

Ozdínsky hrad; 1279 castrum Osdin, 1464 castrum Osdyn

Stručný popis

Zrúcaniny hradu postaveného v druhej polovici 13. storočia, ktorý spustol v 17. storočí.

Ľudovít Janota v Slovenských hradoch píše: prvá písomná zmienka o ňom je z roku 1279. V pol. 15. storočia bol načas v moci Jiskrových vojsk. V 16. storočí patrilo Františkovi Bebekovi,

majiteľovi fiľakovského panstva. Ozdínsky hrad bol malý objekt a skladal sa z horného hradu s vnútornou vežou a palácom a z nevelkého predhradia. V dejinách nezohral významnejšiu úlohu a po skončení tureckého nebezpečenstva sa oňho majitelia prestali starať a spustol.

Holiša, hrad (zaniknutý)

Obec: Holiša, **Okres:** Lučenec, **Kraj:** Banskobystrický, **Stolica:** novohradská

Ďalšie názvy

1469 castrum Galsa

Stručný popis

Zaniknutý hrad.